Poliisitarkastaja Ari Jokinen

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

U 61/2020 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi toiminnasta muuttoliikeeseen ja turvapaikanhakuun liittyvissä kriisi- ja force majeure -tilanteissa asiantuntijan lausunto

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi toiminnasta muuttoliikkeeseen ja turvapaikanhakuun liittyvissä kriisi- ja force majeure -tilanteissa.

2 Asiantuntijan lausunto

Komission ehdotuksessa nostetaan esiin monia sinänsä kannatettavia asioita, mutta niissä on nähtävissä käytännön tasolla jonkinlaisia haasteita, jopa erikoisen tuntuisia asioita.

Kriisitilanne

Se että kriisitilanteen määritelmä joukoittaisen maahantulon tilanteessa, joissa kolmannen maan kansalaiset tai kansalaisuudettomat saapuvat jäsenvaltioon säännösten vastaisesti tai SAR-operaation seurauksena on suhteutettu jäsenvaltion väestöön sekä bruttokansantuotteeseen on hyvinkin perusteltua.

Kriisitilanteessa sisäisten siirtojen toteuttaminen jäsenvaltioiden välillä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden osalta tuntuu erikoiselta. Olisi kaiketi perustellumpaa pyrkiä palauttamaan heidät ensisijaisesti koti- tai lähtömaahan, kuin siirtämään jäsenvaltiosta toiseen, kun kuitenkin lopulta laittomasti jäsenmaiden alueella oleskelevat henkilöt tulisi palauttaa takaisin koti- tai lähtömaahan. Ylimääräisiä siirtoja jäsenvaltiosta toiseen ennen koti- tai lähtömaahan palautusta ei voitane pitää myöskään palautettavien henkilöiden näkökulmasta toivottavana asiana.

Rajamenettely nostetaan komission esityksessä toistuvasti esiin, mutta Suomi ei ole ottanut sitä kansallisesti käyttöön. Rajamenettelyssä on useita haasteita, jotka sinänsä herättävät kysymyksiä:

- Suomella ei välttämättä ole riittäviä viranomaisresursseja rajamenettelyssä esitettyihin tiukkoihin käsittelyaikarajoihin pääsemiseksi
- Rajamenettelyn yhteydessä puhutaan niin sanotusta juridisesta fiktiosta, jossa hakija on saapunut jäsenvaltioon mutta häntä pidetään rajalla tai sen läheisyydessä eikä hänen voida katsoa saapuneen virallisesti jäsenvaltioon. Tämä on teoreettisesti toimiva menettely, mutta käytännössä voidaan kuitenkin perustellusti tuoda esille se seikka, että sellaiset henkilöt, jotka eivät rajamenettelyssä jatka varsinaiseen turvapaikkaprosessiin vaan heidän tulee palata takaisin koti- tai lähtömaahansa jäävät tosiasiallisesti palautettavaksi sille jäsenvaltiolle, jonka alueella he ovat. Niissä tilanteissa, joissa kyseessä on välineellistetty maahantulo, voidaan pitää lähes varmana sitä, että se maa, josta henkilöt ovat jäsenvaltion alueelle tulleet ei ota heitä takaisin, vaan heidät tulee palauttaa suoraan alkuperämaahan. Tämä niin sanottu juridinen fiktio tuskin toimii siis toiseen suuntaan.
- Rajamenettelyn aikana henkilöitä voidaan ottaa säilöön yksilöllisen arvioinnin perusteella. Suomen säilöönottokapasiteetti on niin pieni, että tämä menettely edellyttäisi nopeasti lisäkapasiteetin synnyttämistä rajamenettelyn yhteydessä.

Ylivoimainen este

Ylivoimainen este käytännössä muuttaisi esityksessä esitetyn toiminnan ja käytännössä voidaan kai puhua tilanteesta, jossa maahantulo ei ole enää viranomaisten hallinnassa.

Ehdotuksen suhde perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin ja perustuslakiin

Turvapaikanhakijat ovat lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, joiden suhteen oikeusturvavaatimukset korostuvat ja edellyttävät yksilöllistä ratkaisua.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kannoissa tuodaan esille se, että Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan on perustuttava ajantasaiseen tilannekuvaan, laajaan ja tietoon pohjautuvaan analyysiin sekä tulevan kehityksen ennakointiin. Tulisiko nykytilanteessa arvioida Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksia ja sitä kautta muuttunutta Euroopan turvallisuustilannetta uudelleen tässä kokonaisuudessa. Tilannetta voitaneen kuitenkin pitää turvallisuuden näkökulmasta ennustettavuudeltaan varsin epävarmana ja sen vaikutusta tähän kokonaisuuteen ainakin jollain tasolla mahdollisena. Voitaneen todeta, että välineellistetyn laajamittainen maahantulon tilannetta ei voida pitää Euroopassa poissuljettuna vaihtoehtona.

Valtioneuvosto pitää perusteltuna komission ehdotusta siitä, että ylivoimaisen esteen tilanteisiin luodaan lainsäädännöllisesti selkeä ja käytännössä toimiva järjestely, jotta turvapaikkajärjestelmän toimivuus turvataan myös näissä tilanteissa. Tässä asiassa on keskeistä huomioida riittävät viranomaisresurssit, jotta tilanteessa olisi jonkinlaiset edellytykset

pitää tilanne viranomaisten hallinnassa. Pelkät suunnitelmat tilanteen varalle eivät riitä, jos konkreettiset varautumistoimet puuttuvat.

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta, HaV@eduskunta.fi

Tiedoksi
Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisiylitarkastaja Vesa Pihajoki
Poliisitarkastaja Marjo Tyynelä
Poliisitarkastaja Visa Weckström
Poliisihallitus, Esikunta
Sisäministeriö, poliisiosasto